

Z kraju i z zagranicy

Materiał opracowany na podstawie informacji dostępnych na stronach internetowych Sejmu RP, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Parlamentu Europejskiego.

1. W kraju

1.1. Wiek emerytalny obniżony

W grudniu prezydent RP podpisał ustawę przywracającą wiek emerytalny, tj. 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Zmiany, które będą obowiązywały od 1 października 2017 r., obejmą zarówno osoby ubezpieczone w powszechnym systemie emerytalnym (ZUS), jak i rolników (KRUS). Nowe przepisy likwidują emerytury przejściowe przysługujące kobietom, które ukończyły 62 lata i mają 35-letni staż pracy, oraz mężczyznom, którzy ukończyli 65 lat i legitymują się 35-letnim stażem pracy. Na wniosek ubezpieczonego emerytura częściowa będzie podlegała zamianie na emeryturę powszechną, a w przypadku ubezpieczonego pracownika – po ustaniu stosunku pracy. Ustawa przywraca uzależnienie objęcia ubezpieczonego gwarancją najniższego świadczenia emerytalnego od osiągnięcia okresu składkowego i nieskładkowego (tj. 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn). Nowelizacja skutkuje również zmianami w przepisach kilkunastu innych ustaw określających warunki przyznania poszczególnym grupom osób prawa do świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego. I tak np. w przypadku prokuratorów niezbędna będzie zgoda prokuratora generalnego do kontynuowania pracy. Dotychczas wystarczyło przedstawienie stosownego oświadczenia lekarskiego po osiągnięciu wieku emerytalnego. Dla rolników ustawa nie przewiduje wydłużenia okresu, w jakim niektórzy rolnicy mogliby odchodzić na wcześniejszą emeryturę, tj. w przypadku podlegania przez co najmniej 30 lat ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu i zaprzestania działalności rolniczej przez kobiety w wieku 55 lat, a przez mężczyzn w wieku lat 60 (przepisy te wygasną 31 grudnia 2017 r.). Intencją ustawy jest pozostawienie decyzji o przejściu na emeryturę samym zainteresowanym. To oni na podstawie oceny swojego stanu zdrowia, sytuacji na rynku pracy oraz informacji z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o szacunkowej wysokości emerytury będą mogli zdecydować, czy skorzystają z prawa przejścia na emeryturę w wieku wskazanym w ustawie, czy też nadal będą pracować. Zgodnie z Konwencją nr 102 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącą minimalnych norm zabezpieczenia społecznego ustalony wiek emerytalny nie może przekraczać 65 lat, a wyższy zależy od zdolności do pracy seniorów w danym kraju. Co prawda, w Polsce wskaźniki zatrudnienia wśród osób w wieku 25–49 lat są wyższe niż średnia w krajach Unii Europejskiej, ale już dla osób po 50 roku życia zaczynają gwałtownie spadać (dla osób w wieku 50–54 lat wskaźnik jest niższy od średniej europejskiej o 4 p.p., dla osób w wieku 55–59 lat już o 8,5 p.p., dla mężczyzn w wieku 60–64 lat o około 6 p.p.).

1.2. Niższe renty i emerytury dla byłych funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa PRL

Nowelizacja ustawy o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej

oraz ich rodzin dotyczy obniżenia emerytur i rent byłym funkcjonariuszom aparatu bezpieczeństwa PRL, którzy pełnili służbę na rzecz totalitarnego państwa w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. Wśród wymienionych w ustawie instytucji i formacji, w których służbę uznano za pełnioną na rzecz totalitarnego państwa, są m.in. jednostki organizacyjne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Służba Bezpieczeństwa. Obowiązek przedstawienia informacji o przebiegu służby funkcjonariuszy w PRL będzie spoczywał na Instytucie Pamięci Narodowej. Zgodnie ze zmianą, która z pewnymi wyjątkami weszła w życie 1 stycznia 2017 r., wypłacane od 1 października 2017 r. emerytury i renty dla byłych funkcjonariuszy nie będą mogły być wyższe niż średnie świadczenia z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Od decyzji obniżającej świadczenie będzie przysługiwało odwołanie do sądu. Zmiana przepisów nie dotyczy funkcjonariuszy, którzy rozpoczęli służbę nie wcześniej niż 12 września 1989 r. (data powstania rządu przez Tadeusza Mazowieckiego) oraz osób otrzymujących rentę rodzinną, jeśli renta ta „przysługuje po funkcjonariuszu, który 31 lipca 1990 r. zginął w związku z pełnieniem służby lub poniósł śmierć w wypadku pozostającym w związku z pełnieniem służby”.

1.3. Zmiany w ubezpieczeniu społecznym rolników uchwalone

Nowelizacja dotyczy trzech zasadniczych zmian. Po pierwsze, wprowadza możliwość ubezpieczenia rolnika lub domownika w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w sytuacji, gdy zostaną oni objęci powszechnym ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania umowy cywilnoprawnej albo pełnienia funkcji w radzie nadzorczej. Przed zmianą przepisów rolnik albo domownik, jeśli chciał pozostać ubezpieczonym w KRUS, nie mógł z działalności pozarolniczej przekroczyć kwoty przychodu równej połowie minimalnego wynagrodzenia w rozliczeniu miesięcznym. Po drugie, nowe przepisy regulują kwestię zatrudnienia pracowników na stanowiskach kierowniczych w komórkach organizacyjnych KRUS. Do tej pory w kompetencjach prezesa Kasy było powoływanie i odwoływanie kierowników komórek organizacyjnych w centrali, oddziałach regionalnych i placówkach terenowych; obecnie prezes Kasy otrzymał takie kompetencje także w stosunku do ich zastępców (zmiana jest motywowana umożliwieniem prowadzenia racjonalnej polityki kadrowej w poszczególnych jednostkach KRUS). Po trzecie, zmiana przepisów umożliwi lokowanie na kontach bankowych wolnych środków funduszu administracyjnego – w tym przypadku jest realizacją wniosków pokontrolnych Najwyższej Izby Kontroli.

1.4. Opieka da prawo do świadczenia przedemerytalnego

Zmiana w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o świadczeniach przedemerytalnych wprowadza możliwość nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych oraz świadczenia przedemerytalnego przez osoby, które pobierały świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy bądź zasiłek dla opiekuna w związku

ze sprawowaniem opieki nad osobą niepełnosprawną i utraciły to prawo ze względu na śmierć osoby, którą się opiekowały. Argumentacją do zmiany przepisów jest traktowanie czasu opieki nad osobami niepełnosprawnymi jako czasu zatrudnienia. Kolejne argumenty mają związek z przemianami demograficzno-społecznymi. W starzejącym się społeczeństwie coraz więcej osób będzie wymagało opieki. Biorąc pod uwagę obecne niedostateczne systemowe rozwiązania opieki nad osobami niepełnosprawnymi, chorymi i starzejącymi się, najlepszym rozwiązaniem jest opieka bliskich. Oni jednak muszą zrezygnować z pracy zawodowej, co – zdaniem inicjatorów ustawy – powinno zostać im zrekomensowane przez państwo. Aby nabyć prawo do świadczenia, należy spełnić łącznie trzy warunki. Pierwszy – zarejestrować się w powiatowym urzędzie pracy w ciągu 60 dni od dnia ustania świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego lub zasiłku dla opiekuna w związku ze śmiercią osoby, nad którą była sprawowana opieka. Drugi – do dnia ustania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego lub zasiłku dla opiekuna pobierać je nieprzerwanie przez okres co najmniej 12 miesięcy. Po trzecie – należy mieć ukończone co najmniej 55 lat (kobiety) lub 60 lat (mężczyźni) i legitymować się okresem uprawniającym do emerytury: w przypadku kobiet – co najmniej 20 lat, a w przypadku mężczyzn – co najmniej 25 lat. W sytuacji nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych do okresu 365 dni w okresie 18 miesięcy (bezpośrednio poprzedzających rejestrację osoby w urzędzie pracy jako bezrobotnej, uprawniającego do nabycia prawa do zasiłku) zaliczany będzie okres pobierania świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego lub zasiłku dla opiekuna – mimo nieodprowadzania składki na Fundusz Pracy – jeśli utrata prawa do tego świadczenia lub zasiłków była spowodowana śmiercią osoby, nad którą sprawowano opiekę. Ustawa wchodzi w życie 1 stycznia 2017 r. Szacuje się, że do 2017 r. ze wsparcia skorzysta ok. 122,3 tys. osób.

1.5. Umowa z Izraelem

W listopadzie 2016 r. Polska podpisała umowę o zabezpieczeniu społecznym z Izraelem. Dokument oparty na międzynarodowych standardach (uwzględnia zasady: równego traktowania, swobodnego transferu świadczeń, jedności stosowanego ustawodawstwa, sumowania okresów ubezpieczenia) ma zapewnić koordynację systemów zabezpieczenia społecznego funkcjonujących w obu państwach. Dzięki umowie osoby, które podlegają lub podlegały ustawodawstwu jednej lub obu umawiających się stron, ale także członkowie ich rodzin, oraz osoby pozostałe przy życiu po tych osobach będą miały prawa do świadczeń, takich jak świadczenia macierzyńskie, emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty rodzinne, jednorazowe odszkodowania oraz renty z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zasiłki pogrzebowe. Umowa umożliwi uwzględnianie (sumowanie) okresów ubezpieczenia przebytych w obu państwach, aby ustalić prawa i wysokości świadczeń emerytalno-rentowych. Dokument pozwoli też na transfer świadczeń osobom, które mieszkają w drugim umawiającym się państwie, oraz obejmie ochroną prawa przysługujące z zabezpieczenia społecznego na jego

terytorium. Celem postanowień zawartych w umowie jest także poprawa współpracy gospodarczej między Polską a państwem Izrael, np. w zakresie wpływu na podejmowanie decyzji o inwestycji w Polsce przez firmy izraelskie (ochrona przed obowiązkiem podwójnego opłacania składek na ubezpieczenia społeczne). Polsko-izraelska umowa o zabezpieczeniu społecznym podlega (za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie) ratyfikacji. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rozpoczęło działania niezbędne do uruchomienia procedury związanej z ratyfikacją. Umowa zacznie obowiązywać pierwszego dnia trzeciego miesiąca następującego po miesiącu, w którym strony wymienią noty informujące o spełnieniu wszelkich wymogów niezbędnych do wejścia w życie umowy.

2. Z zagranicy

2.1. Niemcy: ograniczenie pomocy socjalnej i zasiłków dla bezrobotnych

Parlament uchwalił, że cudzoziemcy będą mieli prawo do zasiłku dla bezrobotnych i do pomocy socjalnej dopiero po 5 latach przebywania w Niemczech. Ma to zapobiec wykorzystywaniu przez cudzoziemców niemieckiego systemu socjalnego. Ustawa jest odpowiedzią na wyrok Federalnego Trybunału Socjalnego z jesieni 2015 r., zgodnie z którym obywatele Unii Europejskiej mają prawo do otrzymania pomocy socjalnej już po 6 miesiącach przebywania w Niemczech. Zdaniem partii rządzącej jest to zbyt obciążające dla samorządów, bo szacunkowy koszt takiej pomocy to pół miliarda euro rocznie. Ponadto dotychczasowe przepisy mogły stanowić zachętę dla obywateli biedniejszych państw UE do przyjazdu do Niemiec w celu korzystania z pomocy socjalnej. Aby jednak osoby niemające prawa do zasiłku dla bezrobotnych i do pomocy socjalnej nie pozostały bez środków do życia, autorzy ustawy przewidzieli jednorazową zapomogę na sfinansowanie powrotu do kraju pochodzenia. Swoje świadczenia zachowają też ci, którzy przepracowali w Niemczech legalnie co najmniej pół roku i opłacali składki na ubezpieczenia społeczne. Na początku 2016 r. w Niemczech świadczenia socjalne otrzymywało 440 tys. osób, z których największą grupę (92 tys.) stanowili Polacy.

2.2. Litwa: propozycja dnia wolnego od pracy

Po raz kolejny Akcja Wyborcza Polaków na Litwie – Związek Chrześcijańskich Rodzin (AWPL-ZChR) zaproponowała, aby 2 listopada był dniem wolnym od pracy. Rita Tamašunienė, starosta AWPL-ZChR, zgłaszając w parlamencie poprawki do projektu, argumentowała, że Dzień Zaduszny jest czasem odwiedzania grobów bliskich, ponieważ 1 listopada wierni udają się do kościołów, aby wziąć udział w procesjach i nabożeństwach.

Obecnie na Litwie obowiązuje 15 dni świątecznych wolnych od pracy, spośród których trzy (Wielkanoc, Dzień Matki, Dzień Ojca) zawsze przypadają w niedzielę, stąd faktycznie wolnych jest tylko 12 dni.

2.3. Czechy: ulgi dla dawców krwi i szpiku

Do Komisji Budżetowej trafił poparty w pierwszym czytaniu projekt posłów opozycji TOP 09 dotyczący wprowadzenia dodatkowych ulg dla dawców krwi i szpiku. Do tej pory, zgodnie z obowiązującą od 20 lat ulgą podatkową, dobrowolni dawcy krwi mogli odliczyć od podstawy podatkowej 1 tys. koron. Posłowie zaproponowali, aby były to 2 tys. koron. Parlamentarzyści uwzględnili w nowelizacji także zwiększenie ulgi dla dawców szpiku kostnego (już za jedno pobranie) do wysokości 20 tys. koron, a dla osób zapisanych do narodowej ewidencji szpiku – odliczenie od podstawy podatkowej 8 tys. koron.

2.4. Węgry: obowiązek utrzymania rodziców

Zgodnie z dotychczasowymi przepisami rodzice będący w potrzebie mieli prawo do wszczęcia (za pośrednictwem urzędów powiatowych) procesu przeciwko dorosłemu dziecku z roszczeniem o utrzymanie. Zgodnie z nowelizacją przepisów zaproponowaną przez Ministerstwo Zasobów Ludzkich i zatwierdzoną przez deputowanych obecnie z roszczeniem takim mogą wystąpić także osoby prywatne lub instytucje, które zamiast dziecka sprawują opiekę nad starszymi rodzicami. Zgodnie z argumentacją ministerstwa, jeśli ktoś jest zdolny do opiekowania się rodzicami, a tego nie robi, jest „niewdzięczny i obciąża pozostałych podatników”. Z obowiązku alimentacyjnego mogą być zwolnione tylko osoby w trudnej sytuacji materialnej. Roszczenie nie ma wpływu na świadczenie emerytalne pobierane przez rodziców.

3. W Parlamencie Europejskim

3.1. Walka z oszustwami podatkowymi

W związku z doniesieniami medialnymi ujawniającymi proceder ukrywania zysków w rajach podatkowych europosłowie poparli (po wprowadzeniu poprawek) przedstawioną przez Komisję Europejską dyrektywę mającą na celu przeciwdziałanie oszustwom podatkowym. Dyrektywa zakłada zwiększenie uprawnień organów podatkowych i ma przeciwdziałać praniu brudnych pieniędzy oraz zapobiegać unikaniu opodatkowania przez wielonarodowe firmy zakładane w innych państwach. Organy podatkowe będą miały większy dostęp do danych przedsiębiorstw, co ułatwi im ustalenie lokalizacji miejsca realizowania zysków i zwrócenie szczególnej uwagi na firmy słupy, które

w praktyce utrudniają określenie właściwego beneficjenta transakcji. Przepisy wejdą w życie w styczniu 2018 r.

3.2. Konieczna reforma VAT

Obowiązujące na terenie Unii Europejskiej przepisy dotyczące zasad rozliczania podatku w obrocie ponadgranicznym mają status tymczasowych, bo pochodzą z 1993 r., stąd konieczna jest ich nowelizacja. Tym bardziej że w ostatnich latach coraz częściej przedsiębiorcy podejmują działania mające na celu unikanie płacenia podatku. Europarlamentarzyści wypracowali więc stanowisko w tej sprawie. Zgodnie z nim po pierwsze, uzgodniony system VAT powinien się opierać na zasadzie opodatkowania w kraju przeznaczenia towarów i usług. Po drugie, aby wyeliminować oszustwa związane z podatkiem, należy zmniejszyć liczbę zwolnień oraz stworzyć prosty system podatkowy z najniższą stawką. Po trzecie, wskazane jest przeanalizowanie konsekwencji mechanizmu odwrotnego obciążenia, w którym do zapłacenia VAT nie jest zobowiązany dostawca towarów czy usług, tylko klient. Docelowo system VAT ma się opierać na zasadzie opodatkowania w kraju przeznaczenia towarów i usług. Parlament zapowiedział podjęcie w najbliższym czasie prac w zakresie reformy VAT.

*dr Monika Bisek-Grąz
Naczelnik Wydziału Organizacji i Analiz
Oddział ZUS w Wałbrzychu*

